

Suomalaisen yhteiskunnan arvot.

Mitä, mistä ja miksi?

Foibekartano

11.11.2020

VTT Anneli Portman

Kaappiluterilainen kansa

Niko Huttunen - Anneli Portman - Kaius Sinnemäki (toim.)

Puheenvuoroja suomalaisesta yhteiskunnasta

Käsite-Kirjat

Millainen Suomi on?

Suomalaiset...

- Fenneille on ominaista ihmeellinen alkukantaisuus ja viheliäinen köyhyys. Heillä ei ole aseita, ei hevosia, ei asuntoja. Ravintona ovat kasvit, vaatteina nahat, **makuusijana maa**.
- Ainoa toivo on nuolissa, joita he raudan puutteessa varustavat luukärjillä. Metsästys **elättää samalla tapaa sekä miehiä että naisia**. Nämä näet seuraavat kaikkialle miehiä ja vaativat osan saaliista.
- Mutta fennit **uskovat olevansa onnekkaampia** kuin jos he vaikeroisivat pelloilla tai rakentaisivat taloja, tai jos he tuskailisivat vuorotellen pelon ja toivon vallassa omasta ja toisten omaisuudesta.
- Heidän **vauvoillaan ei** ole mitään **muuta turvapaikkaa** villieläimiltä ja sateelta **kuin oksista punottu suoja**. Sinne palaavat myös nuoret miehet ja se on myös **vanhusten suojapaikka**.
- **Turvassa ihmisiltä ja turvassa jumalilta** he ovat saavuttaneet vaikeimman päämäärän, nimittäin sen, **ettei heidän ole tarvis edes mitään toivoa (rukoilla)**.

*Fennis mira feritas, foeda paupertas:
non arma, non equi, non penates;
victui herba, vestitui pelles, cubile
humus. Idemque venatus viros
pariter ac femines alit: passim enim
comitantur partemque praedae
petunt. [...] Securi adversus
homines, securi deos rem difficilam
assecuti sunt, ut illis ne voto quidem
opus esset.*

*Cetera iam fabulosa. Quod ego ut
incompertum in medium relinquam.*

*Publius Cornelius Tacitus,
Germania 46.3*

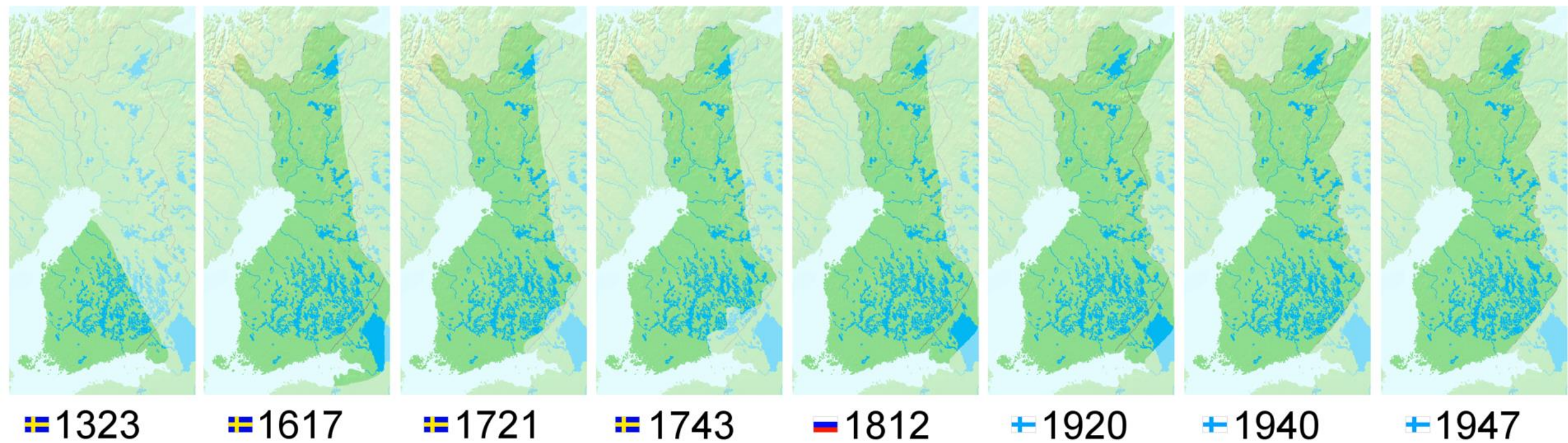
Tilastokeskus: Suomi maailman kärjessä

Suomi on maailman **vakain** valtio. Suomi on maailman **vapain** maa, **Norjan ja Ruotsin ohella**. Suomi on maailman **turvallisin** maa. Suomessa on maailman **vähiten järjestäytyntä rikollisuutta**. Suomessa on maailman **riippumattomin oikeuslaitos**. Suomi on maailman **paras maa ihmisten perusoikeuksien suojelemisessa**. Suomalaisten **luottamus muihin ihmisiin** on toiseksi suurinta Euroopassa. Suomessa on OECD-maiden **neljänneksi alhaisin köyhyysaste**. Suomessa on OECD-maiden **viidenneksi pienimmät tuloerot**. Suomalaisten **veden kulutus** suhteessa uusiutuviin vesivaroihin on **maailman viidenneksi pienintä**. Suomessa on **toiseksi eniten inhimillistä pääomaa** maailmassa. Suomen **peruskoulutus on maailman parasta**. Suomi on maailman **lukutaitoisin** maa. Suomalaiset aikuiset ovat **toiseksi parhaita luku- ja laskutaidoissa** OECD-maissa. Suomalaiset ovat **Euroopan toiseksi ahkerimpia kirjaston käyttäjiä**. Suomessa sattuu **vähiten äitiyskuolemia** maailmassa. Suomalaiset juovat henkeä kohti **eniten kahvia** maailmassa. Suomalaiset juovat henkeä kohti **eniten maitoa** maailmassa. **Suomessa on toiseksi eniten saaria maailmassa.**

Miten tähän on tultu?

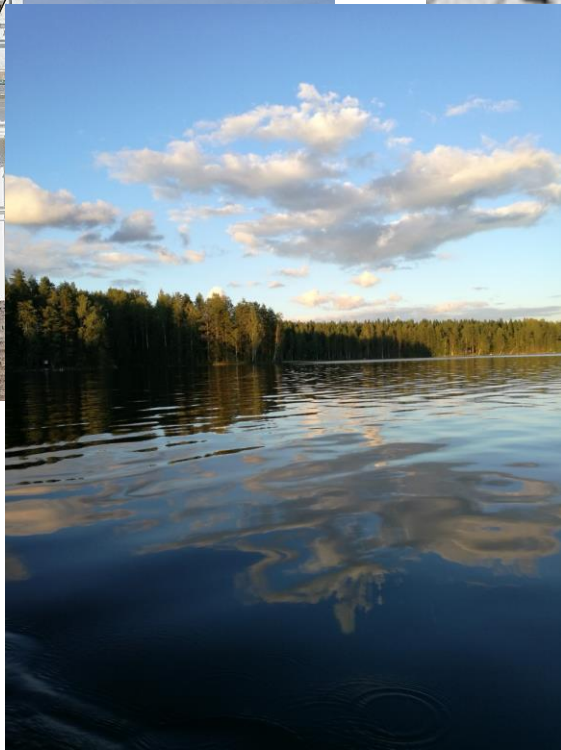

Suomi?

Anneli Portman 2020

Anneli Portman 2020

Suomi uskonyhteisönä?

- **Osa kristikuntaa** hautaustavasta päätellen **n. 800-luvulta**, itäinen ja läntinen vaikutus
- **Idän vaikutus** vahvempi, esim. alkuaan kreikasta tulleet lainasanat ”risti”, ”pappi”, ”pakana”, ”Raamattu”, ”suntio”
- **1200-luvulla Suomi siirtyy paavin suojelukseen** (ja Ruotsin alaisuuteen)
 - Hitaasti ja tuskalla, esim. Hämeen kapina
- Kustaa Vaasan hidas reformi: **Ruotsin valtakunnasta luterilainen**
- **1809** ortodoksinen Venäjän keisari myös Suomen luterilaisen kirkon pääksi, piispojen suostumuksella
- Uskonnonvapaus **1923**

Suomi kansallisvaltiona?

- Joitain kansallisvaltion perusoletuksia:
 - **Suvereniteetti:** itsenäinen toimija
 - **Väkivallan monopoli:** sisäinen (kansalaisiin kohdistuva) ja ulkoinen
 - **Yhtenäiset hallintotavat ja kielelliset käytännöt**
 - **Verotusoikeus**

Reformaation lapset...

- Protestantin liikehdinnän ytimessä ajatus **vapaudesta uskoa eri tavoin kuin enemmistö** tai valtaapitävät opettivat
- **Lukutaidon korostus** tiedonhankinnan välineenä, ensisijaisesti Raamatun lukemista varten
- **Tyypillistä protestanttisille maille nykyisin ovat myös**
 - Kansalaisten **tasa-arvo**, myös poliittinen
 - **Uskonnon vapaus**
 - **Vähemmistöille** myönnetty **oikeudet**
 - **Julkisen ja yksityisen erottaminen** toisistaan
- Pohjoismailla paljon samankaltaisuuksia

Mikael Agricola, 1543

Oppe nyt wanha / ia noori /
joilla ombi Sydhen toori.

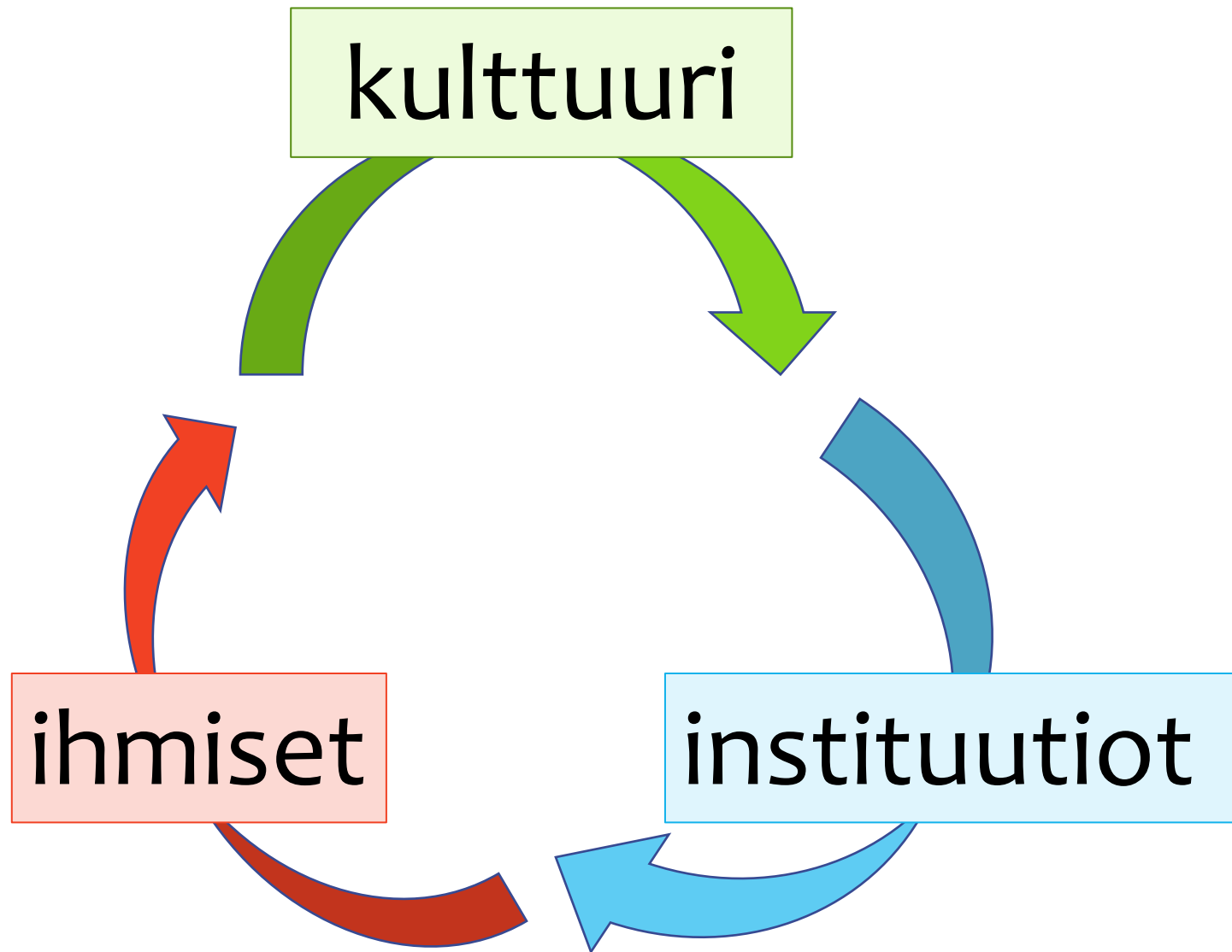
Jumalan keskyt / ia mielen /
iotca taidhat **Somen kielen.**

Laki / se Sielun hirmutta /
mutt Cristus sen tas lodhutta.

Lue sijs hyue Lapsi teste /
Alcu oppi ilman este.

**Nijte muista Elemes aina /
nin Jesus sinun Armons laina**

Kulttuuri
muokkaa
instituutioita,
jotka
muokkaavat
ihmisiä jotka
muokkaavat
kulttuuria

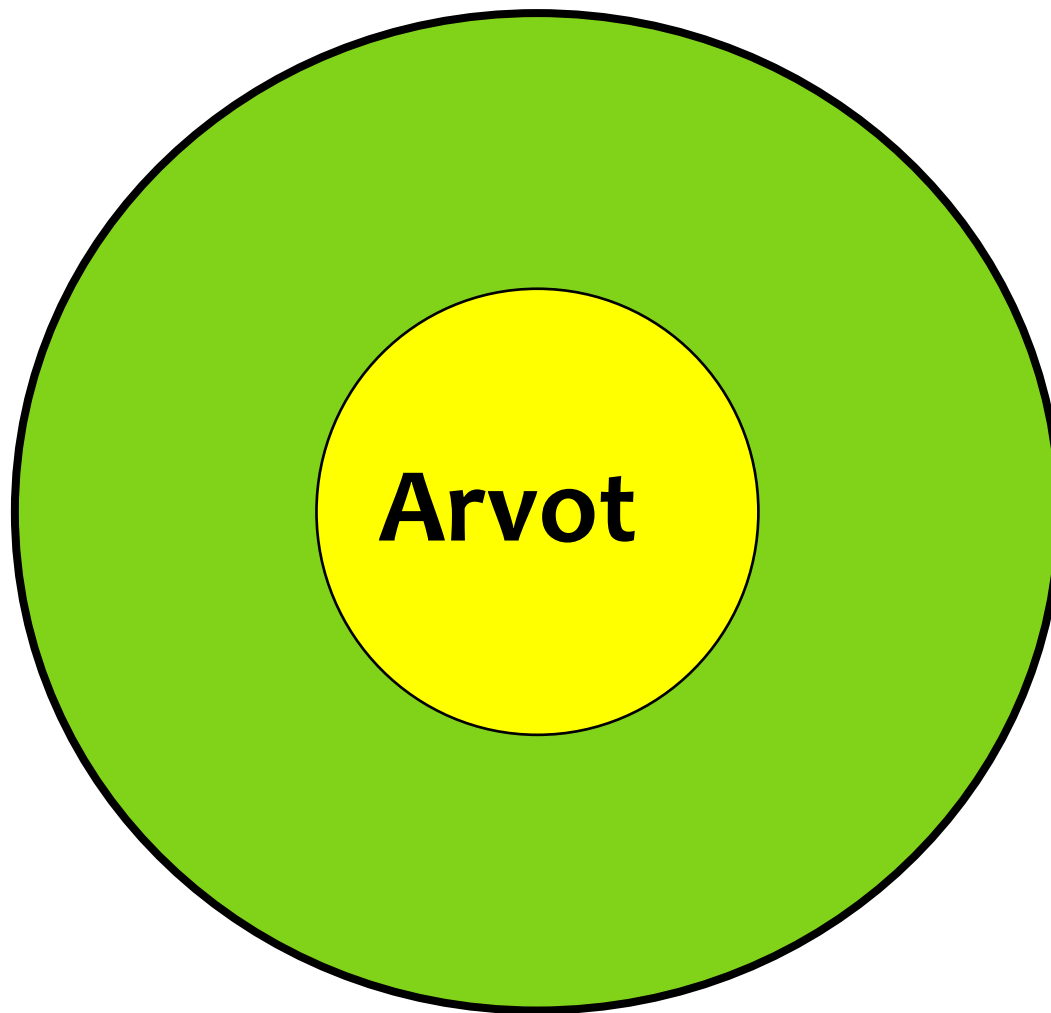
Kulttuurin rakenne

(muokattu Hofstede & Hofstede, 2005)

Käytännöt

Tekevät kulttuurin näkyväksi:
konkreettisia, opittuja,
tietoisia

Arvot:
Kulttuurin ydin

Anneli Portman 2020

Käytännöt:

Symbolit:

sanat, eleet, kuvat,
tuotokset

Sankarit:

menneet ja nykyiset;
todelliset ja kuvitellut

Rituaalit:

Tervehtimiset,
kunnianosoitukset,
poliittiset rituaalit,
sosiaaliset
seremoniat

Mitä ovat arvot?

Arvot ovat **toivottavia asiantiloja**, **motivoivia päämääriä**, jotka **ohjaavat yksilöiden ja ryhmien valintoja ja toimintaa**

Lähde: Helkama, K. (2015). *Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää*. Helsinki: SKS

French School - Amerigo Vespucci (1454-1512) Navigating by the Stars

Arvot ovat ihmisille samaa kuin **tähdet**
merenkulkijoille

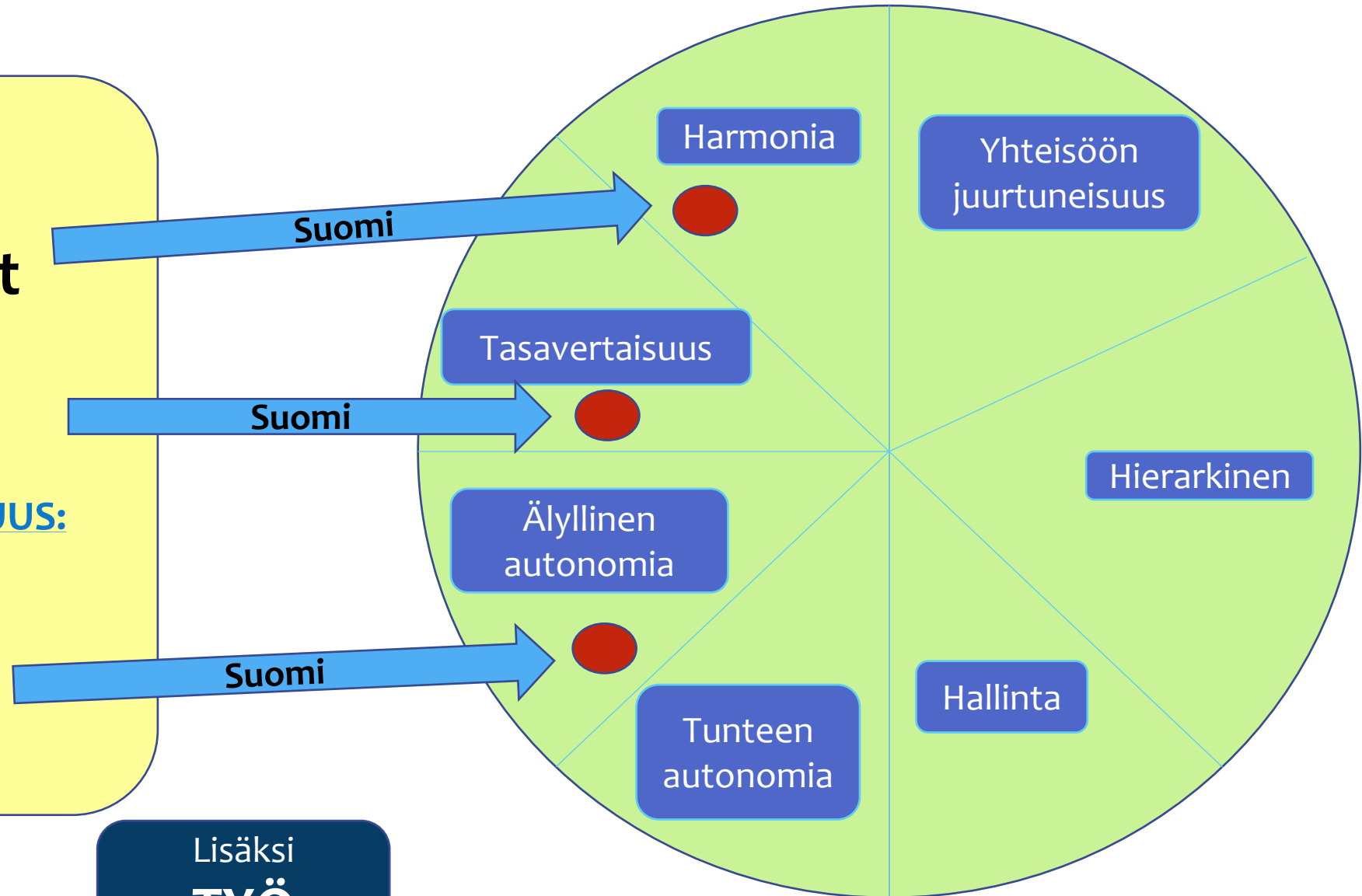
Anneli Portman 2020

Arvojen kolme tasoa

1. **Kulttuuriset, kansallisen omakuvan arvot**
(kulttuurinen arvojärjestelmä)
 - **arvot yhdistävät**
2. **Yksilölliset arvojärjestelmät**
 - **arvot erottelevat**
3. **Toiminnot, ”se, mitä tehdään”**
 - **suhde arvoihin moniselitteinen**

Suomen kulttuuriset arvot:

- **SOPUSOINTU:**
konsensus
- **TASAVERTAISUUS:**
tasa-arvo,
- **ÄLYLLINEN AUTONOMIA:**
koulutus

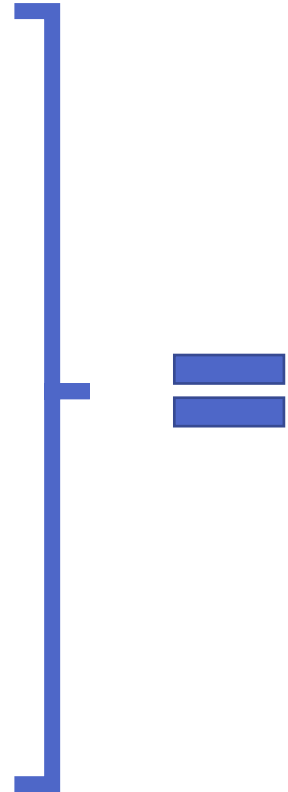
Lisäksi
TYÖ
itseisarvona

Anneli Portman 2020

<http://blogs.helsinki.fi/valuesandmorality/files/2009/09/Schwartz-Monograph-Cultural-Value-Orientations.pdf>

Suomalaisille on lisäksi tärkeää

- **Tasa-arvo**
- Rehellisyys
- Luonto
- Luottamus
- Auttaminen
- **Työ**

**Suomalaisen
kulttuurin
arvoja**

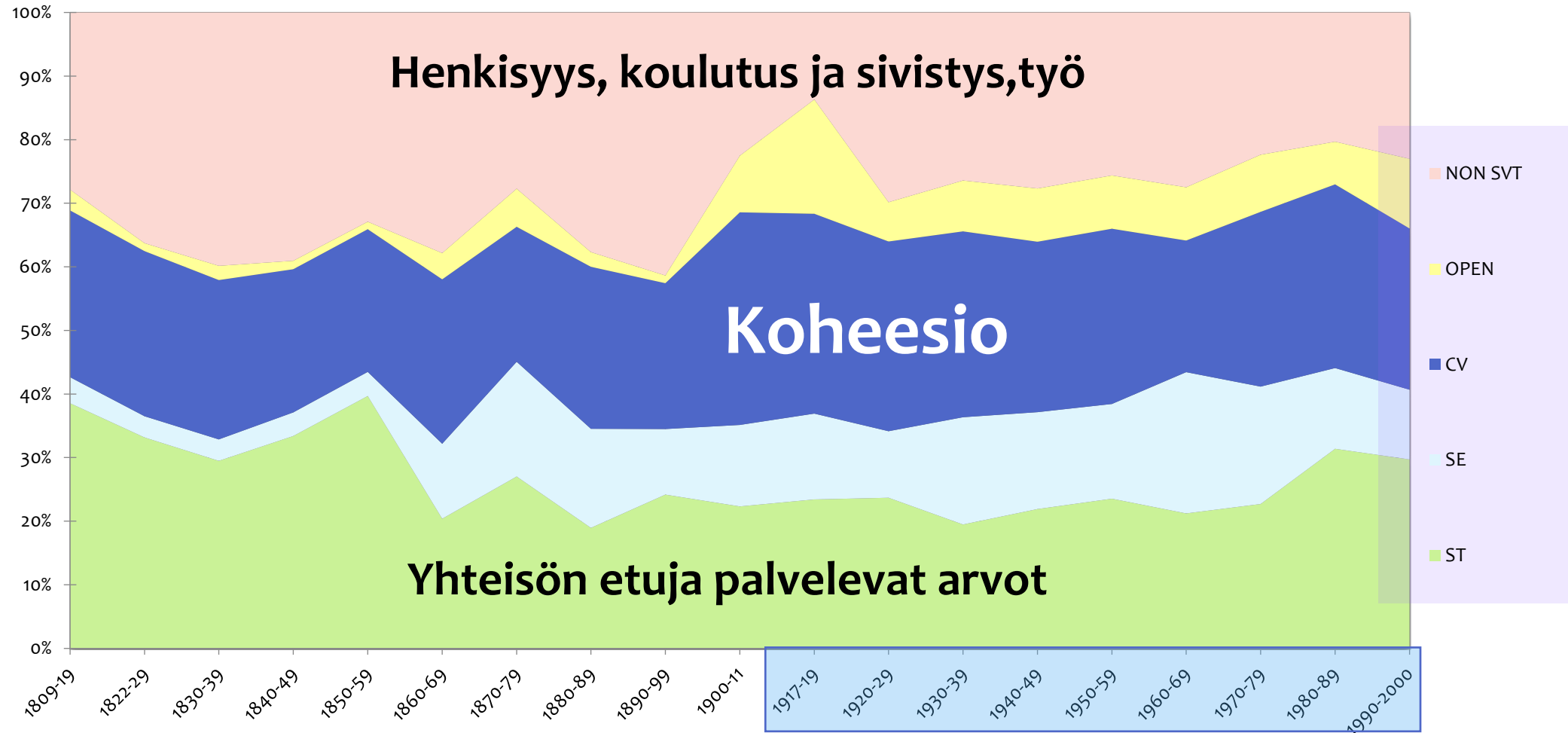
Lähde: Helkama, K. (2015). Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää. Helsinki: SKS

Työ ja tasa-arvo → rehellisyys

- Sosiologia ja sosiaalipsykologiset kokeet todistavat:
 - **Protestanttisen etiikan arvot (aika, itsetutkistelu) johtavat rehellisyyteen**
(Gino & Mogilner, 2014; Helkama 2009)
 - **Tasa-arvo johtaa luottamukseen, eriarvoisuus epäluuloon**
(Deutsch 1985; Uslaner 2002)

Arvovaihtelut hallitsijoiden puheissa 1809-2000

Miten arvot muuttuvat?

- ”Ajan henki” – ilmiö:
muutos samansuuntainen kaikissa ihmisryhmissä
- **Muutoksen järjestelmäluonne:** kun arvo muuttuu, sen lähellä olevat arvot pyrkivät myös muuttumaan
 - Esimerkiksi **koheesioita ylläpitävät yhteisöllisyyttä korostavat arvot:** yhdenmukaisuus, perinteet, turvallisuus;
kun yhden tärkeys kasvaa, vaikuttaa se muihinkin

Arvomuutosten ominaisuuksia

- **Eriarvoisuuden kasvu**
-> yhteisölliset arvot (yhdenmukaisuus, perinteet, turvallisuus) tärkeämmiksi, koska ne ovat **uhattuina**
- **Tästä seuraa:**
- **Sisäryhmä supistuu** (eli keitä ovat ”me”? yhä harvemmat kelpaavat)
 - Esim: Pyhtäällä samastuminen suomalaiseksi vahvistui kaikissa ryhmissä 1993- 2007; samastuminen eurooppalaiseksi ei (eivät sulje toisiaan pois)
- **Moraalinen universumi kutistuu:**
velvollisuudet rajoittuvat sisäryhmän jäseniin (suomalaiset, oma perhe)
- **Sisäryhmä – ulkoryhmä –asetelmat kärjistyvät**

ME

**Meidän kulttuuri
ja arvot ovat meille
yhteiset ja tärkeämmät
ja paremmat.
Me olemme kaikki
yksilöitä**

HEillä ei ole
MEidän
arvojamme

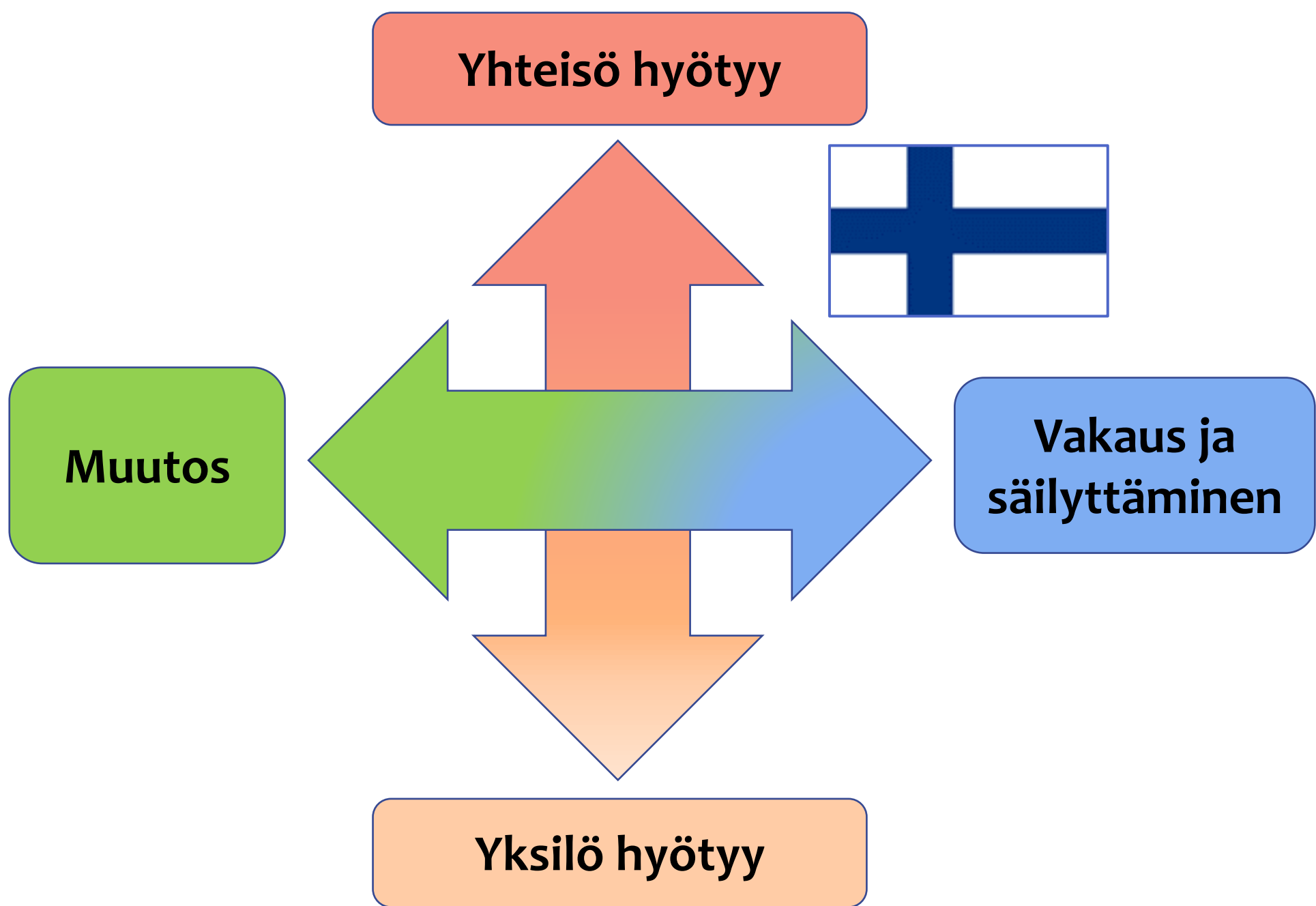
HE

**He ovat erilaisia kuin me.
He ovat yhtenäistä massaa**

**Mihin suuntaan
haluamme mennä?**

Protestanttiset arvot?

- **Tasa-arvo** johtaa **luottamukseen**, eriarvoisuus epäluuloon
- **Luottamus**: Suomalaiset ja muut pohjoismaalaiset luottavat toisiin ihmisiin enemmän kuin keskimäärin muissa maissa (World Values Survey 2005-2009).
- **Työ** kutsumuksena: työ on itsessään arvokasta, ei vain sen tulokset
- **Työ ja tasa-arvo** → **rehellisyys**
- **Vastuun** kantaminen toisista ihmisistä
- **Pyrkimys yhteiseen hyvään**: onnellinen verojen maksaja luottaa valtiovallan hyväntahtoisuuteen kansalaisia kohtaan

Kaappiluterilainen kanssa

Toimittaneet:
Niko Huttunen,
Anneli Portman &
Kaius Sinnemäki

Kirja saatavilla kirjastoista ja esim. kustannuskasite@gmail.com
(meiliin oma osoite ja kirjan nimi), kirjan hinta 20€ + postitus

Kiitos!

<https://blogs.helsinki.fi/profini2017/>

anneli.m.portman@gmail.com